

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:n muuttamisesta.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi osakeyhtiölain yhtiön lainanantoa rajoittavia säännöksiä siten, että osakeyhtiö voisi säännöksissä mainituin edellytyksin antaa lainaa nykyistä useammassa tapauksessa.

Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1981.

YLEISPERUSTELUT.

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys.

1.2. Keinot.

1.1. Tavoitteet.

Uudistuksen tarkoituksena on lieventää voimassa olevassa lainakieltosäännöstössä omaksuttua ankaraksi koettua järjestelmää. Tämä tapahtuu lisäämällä lainakiellosta sallittuja poikkeuksia. Lainakieltosäännöstöä on käytännössä pidetty liian jyrkkänä siltä osin kuin se kieltää tai vaikeuttaa liiketaloudellisiin syihin perustuvaa tai muutoin yhtiön sidosryhmien kannalta asianmukaista ja yhtiön toimintaan liittyvää luotonantoa. Lainakieltosäännösten tärkeimpiä tavoitteita, velkojen suojaamista ja osakkeenomistajien yhdenvertaisuuden turvaamista, uudistuksella ei vaaranneta.

Tavoitteisiin pyritään muuttamalla osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:ää. Lähtökohtana uudella säännöstöllä olisi kuten voimassa olevallakin, että rahalainaa yhtiön osakkeenomistajalle ja johdolle voidaan antaa vain vapaan oman pääoman määrän rajoissa. Tästä periaatteesta salittuja poikkeuksia sen sijaan lisättäisiin. Nykyisinkin sallitun konsernin sisäisen luotonannon lisäksi rahalainojen myöntäminen olisi sallittua osakkeenomistajana olevalle valtiolle, kunnalle ja kuntainliitolle, liiketoimintaa harjoittavalle velalliselle tämän elinkeinotoimintaa varten sekä yhtiön tai toisen konserniyhtiön pienosakkaalle. Rahalainaan rinnastettaisiin edelleen vakuuden antaminen toisen velvoitteesta. Kokonaan pykälässä kiellettäisiin rahalainan antaminen yhtiön osakkeiden oston rahoittamiseen.

Uudistuksen tavoitteena on myös lainakieltosäännösten sopeuttaminen entistä läheisemmin muiden pohjoismaiden järjestelmiin. Sallittujen rahalainojen piiri pyritään uudistuksella muodostamaan niin selkeäksi, että säännösten soveltaminen olisi helppoa ja lainakiellon tahoittomilta rikkomisilta välttyttäisiin.

Yhtiön olisi edelleen huolehdittava myönnettujen lainojen ja vakuuksien kirjaamisesta. Kirjaamisvelvollisuus koskisi vapaan oman pääoman puitteissa annettuja lainoja sekä uuden poikkeuksen nojalla elinkeinoa harjoittavalle velalliselle annettuja lainoja. Kirjaaminen tapah-

tuisi joko merkitsemällä asia hallituksen pöytäkirjaan tai laatimalla kultakin tilikaudelta erityinen laina- ja vakuusluettelo.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu.

2.1. Lainsäädäntö.

Osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:n mukaan rahalainan antaminen yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan yhtiön osakkeenomistajalle, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenelle tai toimitusjohtajalle samoin kuin vakuuden antaminen heidän velvoitteistaan on sallittu vain viimeksi kuluneelta tilikaudelta vahvistetun taseen osaitaman vapaan oman pääoman puitteissa ja edellyttäen, että velalliselta saadaan hyväksyttävä vakuus. Sama koskee lainan tai vakuuden antamista edellä mainittujen henkilöiden pykälässä tarkemmin luetelluille lähisukulaisille.

Kieltämällä rahalainan antaminen osakkeenomistajalle halutaan estää velkojainsuojaa ja yhtiön varojen jakoa koskevien säännösten kiertäminen siten, että yhtiön varojen jako naamioidaan lainanannoksi. Samoin kiellolla pyritään turvaamaan osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta, jota loukattaisiin myöntämällä lainoja edullisin ehdoin tietyille osakkeenomistajille ja epäämällä ne muilta. Koska yhtiön johto yleensä päättää lainojen myöntämisestä, ei ole väärinkäytösmahdollisuudet huomioon ottaen pidetty asianmukaisena sallia lainan myöntämistä myöskään yhtiön johtoon kuuluville. Lukemalla lainakiellon piiriin myös osakkeenomistajien ja yhtiön johdon lähisukulaiset on haluttu estää kiellon kiertäminen.

Voimassa olevan lain mukaan lainakiello ei ole ehdoton. Edellä mainituille tahoillekin lainoja voidaan myöntää, jollei lainaamisella loukata osakepääoman ja muun sidotun pääoman koskemattomuutta; muuta sidottua pääomaa ovat vararahasto ja arvonorotusrahasto. Näille tahoille myönnettyjen lainojen yhteismäärä saa siten olla enintään yhtiön viimeksi kuluneella tilikaudella vahvistetun taseen osoittaman yhtiön vapaan oman pääoman suuruinen.

Lainan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että velalliselta saadaan aina hyväksyttävä vakuus lainan takaisinmaksun turvaamiseksi. Sitä, mitä on pidettävä hyväksyttävänä vakuutena, ei laissa ole määritelty. Säännös ei

edellytä, että velallinen itse aina asettaa vakuuden, vaan vakuuden voi asettaa myös toinen velallisen puolesta.

Kiellettyjä ovat vain rahalainat. Kielletyiksi rahalainoiksi ei katsota tavanomaisia maksuajoin suoritettavia asiakassaamisia, kuten yhtiön tuotteiden myynnistä johtuvia lyhytaikaisia tili-, luottokortti- ja osamaksusaamisia. Nämäkin ovat kiellettyjä, jos niitä on luottoajan pituuden ja muiden seikkojen takia pidettävä peiteltynä rahalainana.

Voimassa olevassa laissa lainakiellosta on yksi poikkeus. Kiello ei koske lainan antamista yhtiön osakkeenomistajana olevalle samaan konserniin kuuluvalla toiselle yhtiölle tai vakuuden asettamista tällaisen yhtiön puolesta.

Yhtiön hallituksen on merkittävä pöytäkirjaan jokainen annettu laina tai vakuussitoutumus sekä velallisen antama vakuus, jotta tilintarkastajat voisivat todeta lainan- ja vakuudenannon asianmukaisuuden.

Kiello ulottuu muiden osakeyhtiölain säännösten perusteella myös yhtiön hallituksen ja hallintoneuvoston varajäseniin sekä varatoimitusjohtajaan. Tilintarkastajalle ja varatilintarkastajalle ei lain 10 luvun 5 §:n 3 momentin mukaan saa lainkaan antaa rahalainaa.

Lain 16 luvun 9 §:ssä säädetään rangaistavaksi lainan tai vakuuden antaminen lainakieltosäännöksen vastaisesti silloin kun teko ei ole vähäinen. Jos lainakiellon rikkomisella on aiheutettu yhtiölle vahinkoa, voi seurauksena lisäksi olla lain 15 luvun mukainen vahingonkorvausvastuu.

Lain 11 luvun 7 §:ssä säädetään yhtiön myöntämien lainojen merkitsemisestä taseeseen. Taseessa tai sen liitteessä on ilmoitettava erikseen toisaalta yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan yhtiön johtohenkilöille ja toisaalta osakkeenomistajille annettujen rahalainojen yhteismäärät. Samoin erikseen on ilmoitettava toisille samaan konserniin kuuluville yhtiöille annettujen lainojen yhteismäärä.

Osakeyhtiölakia sovelletaan taustalakina myös liikepankkeihin, kiinnitysluottopankkeihin, luotto-osakeyhtiöihin sekä soveltuvien osin vakuutusyhtiöihin. Liikepankkilain (966/79) 40 §:n, kiinnitysluottopankkilain (967/79) 40 §:n ja luotto-osakeyhtiölain (970/79) 2 §:n nojalla osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:n lainakieltosäännöstä ei kuitenkaan sovelleta näihin osakeyhtiöihin.

Vakuutusyhtiölain (1062/79) 12 luvun 5 § sisältää osakeyhtiölain lainakieltä vastaavia säännöksiä. Niiden mukaan lainan antaminen vakuutusyhtiön tai vakuutusyhtiön konserniin kuuluvan yhtiön hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenelle tai toimitusjohtajalle samoin kuin vakuuden antaminen heidän velvoitteistaan on sallittu vain yhtiön vapaan oman pääoman puitteissa ja edellyttäen, että velalliselta saadaan vakuus. Edellä sanottu koskee myös näiden henkilöiden lähisukulaisia. Lainanantoa yhtiön osakkeenomistajalle ei ole rajoitettu. Lainat ja vakuudet on merkittävä hallituksen pöytäkirjaan samoin kuin tavallisissa osakeyhtiöissä.

2.2. Sääntely muissa pohjoismaissa.

Voimassa olevaa osakeyhtiölakia valmisteltaessa pyrittiin pohjoismaiden kesken yhtenäiseen osakeyhtiöitä koskevaan sääntelyyn. Kaikissa pohjoismaisissa osakeyhtiölaeissa on omaksuttu se kanta, että lainanannon yhtiön osakkeenomistajille ja johdolle on oltava rajoitettua. Suomen, Norjan ja Tanskan lakien lainakieltosäännökset ovat sikäli yhtenäiset keskenään, että ne sallivat lainanannon yhtiötä lähellä oleville yhtiön vapaan oman pääoman puitteissa. Ruotsin osakeyhtiölain vastaavat säännökset eroavat muista siten, että niissä lähtökohtaisesti kielletään kokonaan lainananto osakkeenomistajille ja yhtiön johdolle, mutta kiellosta luetellaan laissa kuitenkin useita poikkeuksia.

Kaikkien pohjoismaiden laeissa lainanantoon rinnastetaan vakuuden antaminen toisen sitoumuksesta. Samoin kaikissa laeissa kiello koskee myös osakkeenomistajien ja yhtiön johdon lähisukulaisia, Ruotsissa lisäksi eräitä avoliittosuhteissa olevia. Norjan ja Ruotsin laeissa lainakiello on ulotettu koskemaan myös sellaisia oikeushenkilöitä, joissa määräämisvalta kuuluu yhtiön osakkeenomistajalle tai yhtiön johdossa olevalle taikka näiden lähisukulaiselle. Muiden pohjoismaiden osakeyhtiölaeissa, toisin kuin Suomessa, kielletään nimenomaisesti lainan myöntäminen lainaa antavan yhtiön osakkeiden hankintaa varten. Poikkeuksena lainakiellosta on kaikissa pohjoismaisissa laeissa lainan myöntäminen toiselle samaan konserniin kuuluvalla yhtiöllä; Tanskassa tosin vain emoyhtiöllä. Tanskassa ei muita nimenomaisia poikkeuksia lainakiellosta ole. Norjassa on mahdollista myöntää erivapaus säädetyistä lainananto-

rajoituksista, minkä lisäksi liikesopimuksiin liittyvän luoton antaminen tavanomaisin kestoajoin on sallittua.

Ruotsissa on laissa omaksutusta täyskielosta useita poikkeuksia. Lainan myöntäminen on mahdollista ensinnäkin, jos velallinen on kunta tai kuntainliittoon verrattava julkisoikeudellinen yhteisö. Samoin lainaa voidaan kiellostä huolimatta myöntää liikkeenharjoittajalle, jos laina perustuu liiketaloudellisiin syihin ja on tarkoitettu lainansaajan liiketoimintaan. Lainaa voidaan myöntää myös yhtiön niin sanotuille pienosakkeenomistajille, joiden osakeomistus yhtiössä ja toisessa samaan konserniin kuuluvassa yhtiössä on enintään 1 prosentti yhteenlasketusta osakepääomasta tai enintään 500 osaketta. Näiden laissa mainittujen poikkeusten lisäksi lääninhallitus voi Ruotsissa myöntää lainakiellosta poikkeuksen.

2.3. Muutoksen syyt.

Osakeyhtiölakia säädettäessä lähdettiin siitä, että yhtiön varojen lainaamiseen osakkeenomistajille tai yhtiön johdolle on suhtauduttava periaatteessa torjuvasti rajoittamatta kuitenkaan yhtiöiden liikkumisvapautta liian voimakkaasti. Käytännössä on nyttemmin ilmennyt, että lainojen myöntäminen ainoastaan yhtiön vapaan oman pääoman puitteissa ei aina anna yhtiöille kohtuullisia luotonantomahdollisuuksia. Myös elinkeinoelämän järjestöjen taholta tilanteeseen on kiinnitetty huomiota.

Yhtiöt joutuvat usein antamaan lyhytaikaista toimitusluottoa yrityksille, joilta ne esimerkiksi tilaavat tavaraa. Samoin on melko tavallista, että yhtiöt lainaavat niiden maksukyvyyn ollessa erityisen hyvä käytettävissä olevia varoja toisille yrityksille. Kun yritykset toisaalta usein omistavat pieniä määriä toistensa osakkeita kuulumatta kuitenkaan samaan konserniin, tämänlaatuinen luottojen antaminen on vaikeutunut uuden osakeyhtiölain tultua voimaan. Käytännössä tällainen luotonanto voi olla erityisen tärkeää sellaisessa tilanteessa, jossa lainaa antava yhtiö on useiden muiden yhtiöiden yhdessä omistama ja sen toiminnan tarkoituksena on esimerkiksi palvelujen tuottaminen omistajayhtiöille. Lainan myöntäminen liiketoimintaa harjoittavalle velalliselle tulisi sen vuoksi tehdä mahdolliseksi silloin, kun lainan antaminen perustuu järkipärisiin liiketaloudellisiin syihin ja laina käytetään yksinomaan velallisen elinkeinotoimintaan.

On myös ollut melko yleistä, että yhtiöt myöntävät työntekijöilleen henkilökuntalainoja esimerkiksi asunnon tai työssä tarvittavan auton hankintaan. Osakkeiden pienomistuksen lisääntyessä työntekijöiden keskuudessa tällainen lainananto vaikeutuu. Mahdollisuus lainan antamiseen riippuu tällä hetkellä suuresti siitä, omistaako työntekijä yhtiön osakkeita vai ei; vähäinenskin osakemäärän omistaminen heikentää lainansaantimahdollisuuksia. Toisaalta lainaa antavien yhtiöiden on käytännössä vaikea valvoa sitä, omistaako lainaa pyytävä tai tämän lähisukulainen yhtiön osakkeita. Pienosakkeenomistaja ei myöskään voi ratkaisevasti vaikuttaa lainanantoa koskeviin päätöksiin. Kun henkilökuntalainojen antamismahdollisuus on tärkeä sekä työntekijöiden edun että yhtiöiden henkilökuntapolitiikan kannalta eikä voida pitää kohtuullisena, että velallinen myy osakkeensa lainansaannin turvaamiseksi, olisi lainan myöntäminen pienosakkeenomistajille tehtävä nykyistä suuremmassa laajuudessa sallituksi.

Nykvinen lainakieltosäännös rajoittaa valtion ja muiden julkisyhteisöjen omistamien osakeyhtiöiden lainanantomahdollisuutta yksityisten omistamien yhtiöiden mahdollisuuksiin verrattuna. Osakeyhtiön ollessa valtion omistuksessa tilanne muistuttaa konsernitilannetta, mutta konsernista osakeyhtiölain tarkoittamassa mielessä ei kuitenkaan ole kysymys. Yhtiö ei siten voi antaa lainaa omistajalleen konserneja koskevan poikkeussäännöksen nojalla. Melko tavallinen käytäntö on aikaisemmin ollut, että valtionyhtiöt ovat myöntäneet lainaa valtiolle esimerkiksi suurehkojen investointien rahoitusjärjestelyjen yhteydessä taikka valtion kassatilanteen niin vaatiessa. Kun velkojainsuoja ei sanottavasti heikkene annettaessa lainaa valtiolle tai muulle julkisyhteisölle, ei lainanannon rajoittaminen näille tahoille ole tarpeellista.

Esityksellä pyritään poistamaan mainittuja lain säättämisen jälkeen havaittuja epäkohtia. Esityksen tarkoituksena on samalla sopeuttaa Suomen lainakieltosäännöstö entistä läheisemmin muissa pohjoismaissa valittuihin ratkaisumalleihin. Edelleen lainakieltosäännöstöä pyritään selventämään ja yksinkertaistamaan niin, etteivät yhtiöt sitä epähuomiossa riko. Lainakiellon selventämistä silmällä pitäen ehdotetaan pykälään otettavaksi muiden pohjoismaiden osakeyhtiölakien tavoin nimenomainen säännös siitä, että lainan antaminen yhtiön osakkeiden hankimista varten on kokonaan kielletty.

2.4. Valmisteluvaiheet.

Esitys on oikeusministeriön nimeämien asiantuntijoiden valmisteleva. Valmistelun aikana on kuultu Helsingin Arvopaperipörssiä, Kaupan Keskusvaliokuntaa, Keskuskauppakamaria, KHT-yhdistystä, Suomen Asianajajaliittoa sekä Teollisuuden Keskusliittoa. Kuultavat yhteisöt ovat pitäneet tärkeänä erityisesti niin sanottujen kaupallisten lainojen sekä pienosakaslainojen sallimista nykyistä laajemmin.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset.

Uudistuksella ei olisi sanottavia kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Julkisyhteisöjen rahoitusmahdollisuuksia lainakiellosta sallittava poikeus parantaisi siten, että valtio, kunnat ja kuntainliitot voisivat nykyistä laajemmalla mittalla turvautua rahoitusjärjestelyissään omistamiensa yhtiöiden lainanantoon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.

1. Osakeyhtiölain 12 luvun 7 §.

Pykälän 1 momentin osakeyhtiön lainanantoa koskeva pääsääntö, joka rajoittaa osakeyhtiön mahdollisuuksia antaa rahalainaa yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan toisen yhtiön osak-

keenomistajalle, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenelle tai toimitusjohtajalle, on sama kuin voimassa olevassa laissa. Edellä mainittuihin henkilöihin rinnastettaisiin edelleen näiden säännöksessä tarkemmin luetellut lähisukulaiset.

Voimassa olevaan lakiin sisältyvä maininta siitä, että rahallinen antamista koskevat rajoitukset koskevat myös vakuuden antamista mainittujen henkilöiden velvoitteista, ehdotetaan teknisistä syistä siirrettäväksi pykälän loppuun 5 momentiksi.

Pykälän 2 momentissa luetellaan neljä tapaus, joissa osakeyhtiö voi antaa lainaa 1 momentissa säädettyjen rajoitusten estämättä. Lainan antamiseen voidaan siten näissä poikkeustapauksissa käyttää yhtiön sidottua omaa pääomaa eikä velalliselta vaadita vakuutta. Poikkeukset koskevat osakkeita omistavia velallisia. Johtohenkilöille ei niiden nojalla voida antaa rahallinaa.

Säännöksellä ei puututa siihen, milloin lainaa yhtiön taloudellinen tila huomioon ottaen ei voida antaa, milloin vakuutta on luottoriskin vähentämiseksi vaadittava tai onko tarpeellista vakuuksia myönnettäessä vaatia vastavakuutta. Tällaisten kysymysten ratkaisuun vaikuttavat muun muassa hallituksen toimivaltuutuksia ja osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta koskevat yleiset säännökset samoin kuin yhtiöjärjestyksen määräykset yhtiön toimialasta ja toiminnan tarkoituksesta. — Lainaa tai vakuuden asettamista koskeva sopimus, joka on tehty kiellon vastaisesti, ei ole pätemätön, vaan siihen voivat vedota sekä lainan antanut yhtiö että lainansaaja.

Momentin 1 kohdan mukaan lainaa voidaan aina antaa valtiolle, kunnalle ja kuntainliitolle. Lainan antaminen näille julkisyhteisöille ei vaaranna velkojien etua, koska velallista näissä tapauksissa voidaan pitää vakavaraisena.

Lainan antaminen toiselle samaan konserniin kuuluvalla yhtiöllä on mahdollista rajoituksitta myös nykyisen lain mukaan. Säännös tästä sisältyy momentin 2 kohtaan.

Momentin 3 kohdassa mainittu poikkeus koskee niin sanottuja kaupallisia tai liikelainoja. Jotta laina voitaisiin 3 kohdan perusteella antaa, edellytetään, että velallinen harjoittaa elinkeinoa. Elinkeinon harjoittamisella tarkoitetaan tässä, kuten yhteisöainsäädännössä yleensä, kaikkea taloudelliseen tulokseen tähtäävää toimintaa, johon liittyy yrittäjäriski. Toiminnan on yleensä oltava luonteltaan ammattimaista. Elinkeinon harjoittamisen käsite poikkeaa siten tässä esimerkiksi siitä, mitä sillä tarkoitetaan verolainsäädännössä. Säännös edellyttää jo aloitettua elinkeinotoimintaa eikä lainaa siten voida antaa siihen tarkoitukseen,

että velallinen aloittaisi elinkeinotoiminnan lainan turvin.

Lainan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että elinkeinon harjoittaminen tapahtuu yhtiö- tai yhteisömuotoisena. Tällä vaatimuksella pyritään vaikeuttamaan sellaista 1 momentin säännösten kiertämistä, että yhtiön johtoon kuuluva ilmoittaa toiminimen kaupparekisteriin merkittäväksi ja tämän jälkeen yrittäjänä esiintyy lainanantajana. Lainaa ei siten tämän kohdan nojalla voida antaa esimerkiksi yksityiselle elinkeinonharjoittajalle. Yhtiöitä ovat paitsi osakeyhtiö, avoin yhtiö sekä kommandiittiyhtiö. Yhteisöjä ovat osuuskunta, taloudellinen yhdistys, elinkeinoa harjoittava aatteellinen yhdistys ja säätiö.

Lainan antamisen on perustuttava liiketaloudellisiin syihin. Tämä merkitsee, että lainanannon on liittyvä välittömästi lainansaajan liiketoimintaan. Lainanannon on myös oltava lainanantajayhtiön taloudellisten etujen mukaista.

Momentin 3 kohdassa tarkoitettu laina voidaan myöntää vain velallisen elinkeinotoimintaa varten. Lainavaroja ei siten voida antaa käytettäväksi esimerkiksi velallisen tai tämän omistajien yksityiseen kulutukseen. Lainan on oltava tarpeellinen nimenomaan siihen elinkeinotoimintaan, jota velallinen harjoittaa.

Laina ei saa olla kestoajaltaan tavanomaista pitempi. Laina-aika on tavanomaista pidempi esimerkiksi silloin, kun lainaa voidaan pitää pikemminkin lainaa saaneeseen yritykseen sijoitettuna pääomana kuin tavallisena luottona. Samoin, jos jo lainaa annettaessa tiedetään lainan takaisinmaksun olevan epävarmaa. Lainan kestoaikaa koskeva edellytys tämentää edellä käsiteltyä liiketaloudellisten syiden käsitettä. Tavanomaista pitempiaikainen laina ei yleensä ole liiketaloudellisesti perusteltavissa. Lainan tavanomainen kesto aika on käytännössä ratkaistava lähinnä lainan tarkoituksen ja velallisenä olevan elinkeinonharjoittajan toimialan mukaan.

Kaikkien edellä selostettujen momentin 3 kohdassa mainittujen edellytysten on täytyttävä, jotta yhtiö saisi tämän kohdan perusteella antaa lainaa.

Momentin 4 kohta koskee poikkeusta osakeomistukseen perustuvasta lainakiellosta. Tämän kohdan mukaan lainaa voidaan antaa niin sanotuille pienosakeomistajille. Osakeomistuksen määrää laskettaessa otetaan huomioon sekä velallisen itsensä että häneen 1 momentissa mainitussa suhteessa olevien henkilöiden omis-

tamat osakeet. Lainaa voidaan myöntää vain, jos heidän yhteenlaskettu osakeomistuksensa on vähemmän kuin sadasosa yhtiön kaikista osakkeista. Jos lainaa antava osakeyhtiö on konsernin tytäryhtiö, edellytetään edellä sanotun lisäksi, etteivät velallinen ja häntä lähellä olevat henkilöt yhteensä omista myöskään konsernin emoyhtiössä sadasosaa tai sitä suurempaa osuutta emoyhtiön kaikista osakkeista. Osakeomistuksen määrä lasketaan siis erikseen lainaa antavan tytäryhtiön ja emoyhtiön osalta. Jos määrä on jommassa kummassa yhtiössä vähintään yksi sadasosa yhtiön kaikista osakkeista, lainaa ei voida antaa. Velallisen tytäryhtiössä omistamien osakkeiden määrällä sen sijaan ei ole merkitystä silloin, kun lainaa antava yhtiö on konsernin emoyhtiö.

Rahalainan ja vakuuden antaminen lainakieltosäännösten vastaisesti on säädetty sakolla rangaistavaksi lain 16 luvun 9 §:ssä silloin, kun teko ei ole vähäinen. Käytännössä ei liene aina helppoa selvittää, kuuluuko velallinen sellaisten henkilöiden piiriin, joille lainaa ei voida antaa tai aiotaanko lainaa käyttää laissa kiellettyyn tarkoitukseen. Rangaistuksen tuomitseminen ei voine tulla kysymykseen lainakieltosäännösten rikkomistilanteessa, jos lainanantaja on velalliselta tiedustellut lainanantomahdollisuuksiin lain mukaan vaikuttavia seikkoja eikä hänellä ole aihetta epäillä näin saamiensa tietojen todenperäisyyttä. — Osakeyhtiölaissa ei ole säädetty velalliselle rangaistusta lainan hankkimisesta väärin perustein.

Pykälän 3 momentissa kielletään antamasta rahalainaa siihen tarkoitukseen, että velallinen tai häneen 1 momentissa tarkoitettussa suhteessa oleva hankkisi lainavaroilla yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan toisen yhtiön osakkeita. Tämän oikeusohjeen on katsottu sisältyvän osakeyhtiöoikeuteen jo nykyisenkin lain aikana, vaikka sitä koskevaa nimenomaista säännöstä laissa ei ole. Kielto on täydellinen: lainaa ei voida osakkeiden hankkimistarkoitukseen myöntää pykälän 2 momentissa lueteltujen poikkeustenkaan nojalla. Kiellon tarkoituksena on muun muassa estää lainananto henkilölle, joka lainavaroilla hankkisi määräämisvallan takaavan osakeosuuden yhtiön vanhoilta osakkeenomistajilta. Tosiasiallisena seurauksena tästä olisi, että osakkeenomistajat saisivat yhtiöön sijoittamansa pääoman takaisin noudattamatta lain 12 luvun 1 §:ssä säädettyjä yhtiön varojen jakoa koskevia periaatteita. Rahalainan antaminen yh-

tiön osakkeiden hankkimiseksi on lisäksi yhtiön velkojien kannalta yhtä vaarallinen menettely kuin lainananto suoraan yhtiön osakkeenomistajille.

Perheyrietyksissä tapahtuvien sukupolvenvaihdosten yhteydessä on esiintynyt tilanteita, joissa sukupolvenvaihdos on rahoitettu turvautumalla yhtiön varoihin. Tällainen järjestely ei kuitenkaan ole mahdollinen lainaamalla siihen yhtiön varoja, vaan muun muassa näitä tilanteita varten on 7 luvun 2 §:ssä säädetty mahdollisuus osakkeiden lunastamiseen yhtiölle.

Pykälän 4 momentissa säädetään annettujen lainojen kirjaamisesta. Kirjaamisvelvollisuus koskee kaikkia yhtiön vapaan oman pääoman määrän rajoissa 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille myönnettyjä lainoja sekä 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja niin sanottuja kaupallisia lainoja. Muita 2 momentin säännösten perusteella myönnettyjä lainoja yhtiön ei tarvitse kirjata. Kaupalliset lainat ovat myöntämisperusteiltaan siinä määrin harkinnanvaraisia, että niiden saattaminen erikseen tarkastuksen alaiseksi on tarpeellista. Sen sijaan näitä lainoja ei tarvitse tilinpäätöksessä eritellä erikseen (11 luvun 7 §).

Lainoja koskevat tiedot on merkittävä hallituksen pöytäkirjaan tai sisällytettävä jokaiselta tilikaudelta laadittavaan erityiseen luetteloon. Lainojen merkitseminen luetteloon tullee lähinnä kysymyksen suurehkoissa osakeyhtiöissä, joissa lainan antamista koskevia päätöksiä tehdään mvös hallitusta alemmalla tasolla. Jos lainat merkitään luetteloon, siihen on merkittävä luonnollisesti myös hallituksen myöntämät lainat, vaikka lainasta tehtäisiin merkintä myös hallituksen pöytäkirjaan. Lainaluettelo laaditaan tilinpäätöksen yhteydessä ja sen laatimisesta vastaavat yhtiön hallitus ja toimitusjohtaja. Lainaluettelo yhtä vähän kuin hallituksen pöytäkirjakaan eivät ole julkisia asiakirjoja. Lainaluettelo kuuluu kuitenkin niihin asiakirjoihin, joihin tilintarkastajilla on oltava mahdollisuus tilinpäätöksen yhteydessä tutustua voidakseen todeta lainan- ja vakuudenannon asianmukaisuuden.

Pykälän 5 momentti sisältää voimassa olevan pykälän 1 momenttiin sisältyvän toteamuksen siitä, että lainanantoa koskevat säännökset ovat voimassa myös vakuuden antamiseen pykälässä tarkoitettun henkilön velvoitteesta. Vakuuden antamista koskevat siten 2 momentin rajoitukset samoin kuin 2 momentin poikkeustapaukset. Sen lisäksi yhtiön johdon on

vastuunsa huomioon ottaen erikseen harkittava, missä määrin yhtiön toiminnan laatu ja laajuus yleensä sallii vakuuden antamista. Yhtiö ei myöskään saa antaa vakuutta, jolla turvattaisiin jonkin henkilön yhtiön osakkeiden ostamista koskeva kauppa. Annetut vakuudet on merkittävä hallituksen pöytäkirjaan tai edellä selostettuun luetteloon.

2. Voimaantulo.

Pykälä ehdotetaan tulemaan uusitusssa muodossaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1981 kuitenkin siten, että pykälän 1 momentin

voimaantuloon sovellettaisiin osakeyhtiölain voimaantulon jälkeen annetun lain (735/78) 17 §:ää. Tämän säännöksen mukaan osakeyhtiön, joka ennen uuden osakeyhtiölain voimaantuloa on antanut lainoja tai vakuuksia enemmän kuin mitä lain 12 luvun 7 §:n mukaan on sallittua, on saatettava näiden lainojen ja vakuuksien määrä uuden osakeyhtiölain mukaiseksi viimeistään kymmenen vuoden kuluessa uuden lain voimaantulosta lukien eli tammikuun 1 päivään 1990 mennessä.

Muilta osin uudet säännökset tulisivat voimaan välittömästi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 29 päivänä syyskuuta 1978 annetun osakeyhtiölain (734/78) 12 luvun 7 § näin kuuluvaksi:

12 luku.

Voitonjako ja yhtiön varojen muu käyttö.

7 §.

Rahallain antaminen yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan toisen yhtiön osakkeenomistajalle, hallituksen taikka hallintoneuvoston jäsenelle tai toimitusjohtajalle on sallittu vain viimeksi kuluneelta tilikaudelta vahvistetun taseen osoittaman vapaan oman pääoman määrän rajoissa ja edellyttäen, että velalliselta saadaan hyväksyttävä vakuus. Sama koskee lainan antamista edellä mainitun henkilön aviopuolisolle, veljelle tai sisarelle taikka sille, joka on tällaiseen henkilöön suoraan ylenevässä tai alenevässä sukulaisuus- tai lankoussuhteessa taikka sellaisessa lankoussuhteessa, että toinen heistä on naimisissa toisen veljen tai sisaren kanssa.

Rahallain antaminen on kuitenkin 1 momentissa säädettyjen rajoitusten estämättä sallittu,

1) milloin velallinen on valtio, kunta tai kuntainliitto;

2) milloin velallinen on osakeyhtiö, joka kuuluu samaan konserniin kuin lainan antava yhtiö;

3) milloin velallinen on elinkeinoa harjoittava yhtiö tai yhteisö ja laina perustuu liiketa-

loudellisiin syihin, on tarkoitettu yksinomaan velallisen elinkeinotoimintaa varten eikä ole kestoajaltaan tavanomaista pitempi; tai

4) milloin velallinen tai häneen 1 momentissa tarkoitettussa suhteessa oleva on yhtiön osakkeenomistaja ja he yhteensä omistavat vähemmän kuin yhden sadasosan yhtiön ja, milloin lainanantaja on tytäryhtiö, vähemmän kuin yhden sadasosan sen emoyhtiön kaikista osakeista.

Osakeyhtiö ei saa antaa rahallainaa siihen tarkoitukseen, että velallinen tai häneen 1 momentissa tarkoitettussa suhteessa oleva hankkisi lainavaroilla yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan toisen yhtiön osakkeita.

Hallituksen pöytäkirjaan on erikseen merkittävä jokainen 1 momentissa sekä 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettu laina. Merkinnästä on käytävä ilmi velallisen nimi, lainan ehdot sekä velallisen antamat vakuudet. Hallituksen pöytäkirjaan merkitsemisen sijasta tiedot voidaan sisällyttää jokaiselta tilikaudelta laadittavaan luetteloon, johon on merkittävä aikaisemmilta tilikausilta voimassa olevat lainat sekä tilikauden aikana annetut uudet lainat.

Mitä tässä pykälässä on säädetty rahallain antamisesta, koskee vastaavasti vakuuden anta-

mista pykälässä tarkoitetun henkilön velvoitteesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 , kuitenkin niin, että lain 12 luvun

7 §:n 1 momentti tulee voimaan siten, kuin osakeyhtiölain voimaannpanosta 29 päivänä syyskuuta 1978 annetun lain (735/78) 17 §:ssä on säädetty.

Helsingissä 19 päivänä joulukuuta 1980.

Tasavallan Presidentti

URHO KEKKONEN

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

Laki

osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 29 päivänä syyskuuta 1978 annetun osakeyhtiölain (734/78) 12 luvun 7 § näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

12 luku.

Voitonjako ja yhtiön varojen muu käyttö.

7 §.

Rahalainan antaminen yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan yhtiön osakkeenomistajalle, hallituksen taikka hallintoneuvoston jäsenelle tai toimitusjohtajalle, *kuin myös vakuuden antaminen heidän velvoitteistaan* on vallittu vain viimeksi kuluneelta tilikaudelta vahvistetun taseen osoittaman vapaan oman pääoman puitteissa ja edellyttäen, että velalliselta saadaan hyväksyttävä vakuus. Sama koskee lainan tai vakuuden antamista edellä mainitun henkilön aviopuolisolle, veljelle tai sisarelle taikka sille, joka on tällaiseen henkilöön suoraan ylenevässä tai alenevassa sukulaisuus- tai lankoussuhteessa taikka sellaisessa lankoussuhteessa, että toinen heistä on naimisissa toisen veljen tai sisaren kanssa.

Hallituksen pöytäkirjaan on erikseen merkittävä jokainen 1 momentin perusteella annettu laina tai vakuus. Merkinnästä tulee käydä ilmi lainan tai vakuuden ehdot sekä velallisen antamat vakuudet.

Mitä tässä pykälässä on säädetty, ei koske lainaa samaan konserniin kuuluvalla yhtiöllä eikä vakuuden asettamista tällaisen yhtiön velvoitteesta.

Ehdotus

12 luku.

Voitonjako ja yhtiön varojen muu käyttö.

7 §.

Rahalainan antaminen yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan *toisen* yhtiön osakkeenomistajalle, hallituksen taikka hallintoneuvoston jäsenelle tai toimitusjohtajalle on sallittu vain viimeksi kuluneelta tilikaudelta vahvistetun taseen osoittaman vapaan oman pääoman määrän rajoissa ja edellyttäen, että velalliselta saadaan hyväksyttävä vakuus. Sama koskee lainan antamista edellä mainitun henkilön aviopuolisolle, veljelle tai sisarelle taikka sille, joka on tällaiseen henkilöön suoraan ylenevässä tai alenevassa sukulaisuus- tai lankoussuhteessa taikka sellaisessa lankoussuhteessa, että toinen heistä on naimisissa toisen veljen tai sisaren kanssa.

Rahalainan antaminen on kuitenkin 1 momentissa säädettyjen rajoitusten estämättä sallittu,

1) milloin velallinen on valtio, kunta tai kuntainliitto;

2) milloin velallinen on osakeyhtiö, joka kuuluu samaan konserniin kuin lainan antava yhtiö;

3) milloin velallinen on elinkeinoa harjoittava yhtiö tai yhteisö ja laina perustuu liiketaloudellisiin syihin, on tarkoitettu yksinomaan velallisen elinkeinotoimintaa varten eikä ole kestoajaltaan tavanomaista pitempi; tai

4) milloin velallinen tai häneen 1 momentissa tarkoitettussa suhteessa oleva on yhtiön osakkeenomistaja ja he yhteensä omistavat vähemmän kuin yhden sadasosan yhtiön ja, milloin lainanantaja on tytäryhtiö, vähemmän kuin yhden sadasosan sen emoyhtiön kaikista osakeista.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Osakeyhtiö ei saa antaa rahalainaa siihen tarkoitukseen, että velallinen tai häneen 1 momentissa tarkoitettussa suhteessa oleva hankkisi lainavaroilla yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan toisen yhtiön osakkeita.

Hallituksen pöytäkirjaan on erikseen merkittävä jokainen 1 momentissa sekä 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettu laina. Merkinnästä on käytävä ilmi velallisen nimi, lainan ehdot sekä velallisen antamat vakuudet. Hallituksen pöytäkirjaan merkitsemisen sijasta tiedot voidaan sisällyttää jokaiselta tilikaudelta laadittavaan luetteloon, johon on merkittävä aikaisemmilta tilikausilta voimassa olevat lainat sekä tilikauden aikana annetut uudet lainat.

Mitä tässä pykälässä on säädetty rahalainan antamisesta, koskee vastaavasti vakuuden antamista pykälässä tarkoitettun henkilön velvoitteesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198, kuitenkin niin, että lain 12 luvun 7 §:n 1 momentti tulee voimaan siten, kuin osakeyhtiölain voimaannpanosta 29 päivänä syyskuuta 1978 annetun lain (735/78) 17 §:ssä on säädetty.
